

INEDIT ÎN TOPOLOGIA LEGĂTURII CĂRȚII ȘI RESTAURAREA ACESTEIA

Tatiana Bălășescu

Lucrarea de față are ca obiect volumul de carte străină „APOSTOLICA HISTORIAE“, scrisă în limba latină de către Cyprianus și Abdias și a fost tipărită la Basel în anul 1540.

Cartea aparține fondului special al Bibliotecii Naționale (2620/871—2; XVI/V40), restaurarea ei realizându-se din acest motiv în laboratorul de patologie și restaurare a cărții al acestei instituții și constituie obiectul lucrării de atestat a autorului prezentului material.

Ineditul în procesul de restaurare este legat de tipologia cărții, volumul având o învelitoare mixtă: cotorul cărții și 1/3 din fețele scoarțelor sunt îmbrăcate în piele de culoare gălbuie, ornamentată cu chenare liniare și câte două registre cu medalioane reprezentând chipuri de personalități ale vremii (ex. Erasm din Rotterdam), încadrate într-un model floral, iar restul învelitorii este reprezentat de câte un fragment de pergament — manuscris executat cu cerneală ferogalică — majusculele textului fiind executate în culoare roșie (cinabru) și albastră (azurit).

Referitor la starea de conservare a volumului se constată următoarele:

ÎNVELITOAREA

Partea de piele a învelitorii prezenta pete și depozite de impurități. Partea inferioară a feței I prezenta lipsuri de material și detășarea parțială de scoarță. În zona mediană învelitoarea a fost tăiată cu un obiect ascuțit (cuțit, lamă), fapt care a afectat medalionul cu figura lui Erasm. Capișoanele erau degradate, rupte

și fisurate nemaiprotejând capital-bandurile. Pielea era rigidizată. Zona cotorului prezenta o închidere pronunțată a culorii, ca urmare a contactului cu mediul înconjurător. În dreptul nervurilor profilate, pielea era roasă, subțiată, prezentând chiar lipsuri. Pe zona articulației externe se observau câteva găuri de zbor produse de anobiidae. Pielea era extrem de degradată în zona marginalelor coperții. (Fig. 1,2)

Fig. 1

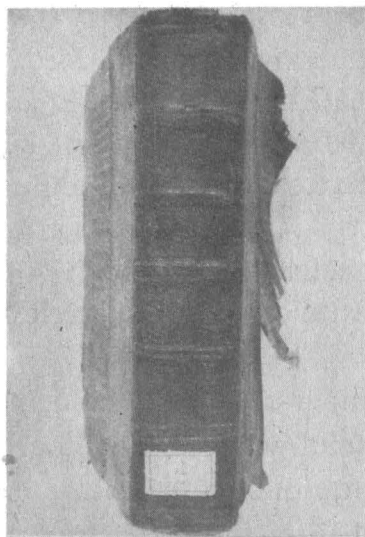

Fig. 2

Pergamentul de pe coperta I prezenta o degradare avansată produsă de rozătoare (ducând până la pierderea unei treimi din învelitoarea anterioară) și tăierea cu obiectul metalic ascuțit, pe direcție oblică, afectând centrul coperții. În această zonă pergamentul s-a detașat de scoarță și s-au produs răsuciri ale marginilor tăieturii, fisuri și pierderi de material. Colțul superior extern prezenta o deteriorare a pergamentului pe traiectul ductului, ducând până la dantelarea suportului pe conturul literelor și la imprimarea cernei de pe versoul pergamentului pe scoarța de carton. În această zonă se observa și un defect de fabricare a pergamentului (o ruptură) și urmele lăsate de acul cu care s-a efectuat repararea materialului. Întreaga suprafață a pergamentului era extrem de murdară, o bună parte din cerneala utilizată la scrierea manuscrisului s-a șters, lăsând

doar un contur slab al literelor. Pergamentul de pe coperta a doua prezenta în centru un defect de fabricație asemănător cu cel descris anterior. S-au constatat pierderi de material în zona colțurilor și a zonelor marginalului. Erau prezente de asemenea găuri produse de insecte. (Fig. 3)

SCOARȚELE

Scoarța I era foarte deteriorată, în special în treimea inferioară, unde s-au produs pierderi de material și exfolieri ale straturilor din care era alcătuit cartonul. În zona centrală se observă urmele oblice de tăiere precum și galerii sinuase produse de anobiidae.

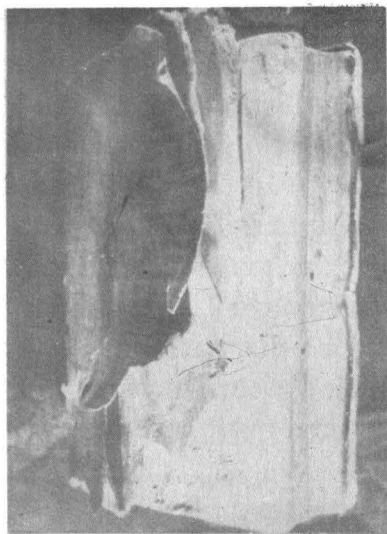

Fig. 3

COTORUL INTERIOR

Se prezenta într-o stare bună de conservare. Excepție făcea capital-bandul inferior care era degradat și detașat parțial în zona mediană. (Fig. 4)

FORZAȚUL

Forzațul anterior prezenta pete produse de migrarea frontului de apă, care se întindeau din zona inferioară până spre centrul hârtiei. Zona falțului prezenta abundente depozite de praf („făină”), rezultate din activitatea insectelor precum și diverse alte impurități.

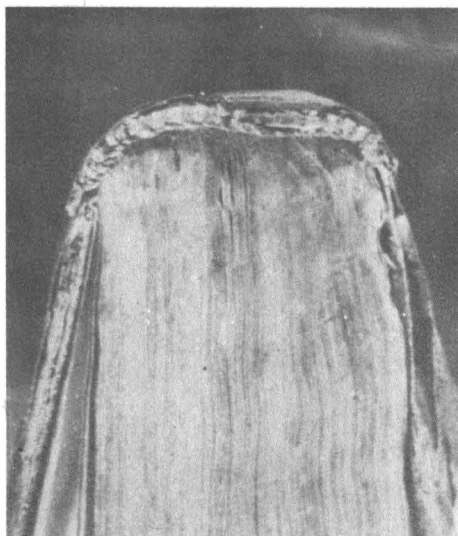

Fig. 4

Hârtia forțașului prezenta o îmbrunire generală. Erau prezente multiple deteriorări biologice produse de mai mulți agenți: microorganisme, insecte, rozătoare. În zona inferioară se observau pete de culoare cenușie și negricioasă apărute ca urmare a atacului fungic. Erau prezente de asemenea găuri și galerii produse de insecte, răspândite pe întreaga suprafață. În colțul superior extern al părții libere a forțașului se întâlneau dejecții de muște (diptere).

În zona colțurilor inferioare externe s-a produs o importantă pierdere de material, ca urmare a activității rozătoarelor. Colțul superior extern al părții libere a forțașului prezenta o lipsă de material mai puțin însemnată. În zona centrală era prezentă o tăietură oblică.

Forțașul posterior — s-a păstrat doar partea fixă — aceasta prezentând pe lângă o îmbrunire generală, pete marginale produse ca urmare a migrării frontului de apă cu impurități. Erau prezente de asemenea găuri produse de insecte chiar în centrul filei, depozite de spori de micro organisme în special în zona colțului inferior intern și în centrul paginii pe direcție median-orizontală. În partea inferioară, în zona nepurtătoare de text, se observau rupturi, încrețituri și pierderi de material suport.

CORPUL CĂRȚII

Primele 45 de pagini prezentau importante lipsuri de material produse în zona colțului inferior extern ca urmare a activității rozătoarelor. În această zonă hârtia nemaifiind protejată de copertă era foarte murdară și prezenta lipsuri, fisuri, răsuciri și subțieri. Toate paginile prezentau pătări marginale, depozite de praf și spori în zonele afectate de apă. În partea centrală a acestor pagini erau prezente două tăieturi oblice paralele, produse de același obiect ascuțit cu care au fost deteriorate coperta anterioară și forțașul. Restul paginilor care compun corpul cărții prezenta pete marginale de culoare brună, depozite de praf, îndoituri ale colțurilor și franjurări marginale.

Datorită păstrării integrității cotorului anterior, deși s-a constatat o degradare avansată în special a legăturii, cu afectarea colțului

inferior extern a primelor 45 de pagini, s-a recurs la restaurarea volumului fără a se desface legătura originală, ceea ce a necesitat o muncă deosebit de complexă și un timp destul de îndelungat.

Operațiunile de restaurare au fost cele clasice, și anume: completarea părților lipsă din paginile afectate, folosindu-se hârtie japoneză și carboximetilceluloză în concentrație de 5%, prin tehnica la dublu; aceleași operațiuni au fost executate și la forțașurile volumului, întrucât s-au păstrat cele originale, acestea conținând însemnări manuscris de circulație a cărții, precum și note de lector executate cu cerneală de carbon.

Probleme deosebite a ridicat restaurarea învelitorilor de pergament manuscris. Acestea au fost detașate de scoarțele originale prin tamponări succesive cu alcool izopropilic și glicerină, după care a urmat o curățire umedă a acestora pe ambele fețe cu aceeași soluție. După uscare și presarea acestora, s-a trecut la completarea părților lipsă cu pergament nou prin subțierea cât mai fină a zonelor de suprapunere, în așa fel încât să nu se simtă diferența de grosime dintre pergamentul original și părțile completate. Consolidarea fisurilor s-a efectuat cu collagen, hârtie japoneză, carboximetilceluloză 5% și clei animal. (Fig. 5, 6)

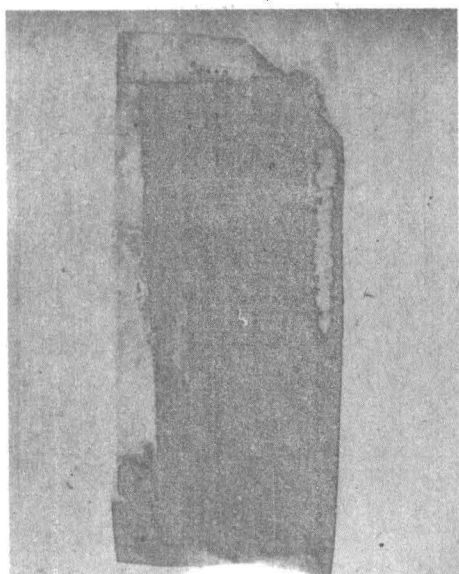

Fig. 5

Fig. 6

Același procedeu de restaurare s-a practicat și la învelitoarea de piele, făcându-se completări cu piele nouă de culoare albă, în zona capişoanelor, acestea având un rol de protecție a volumului, în zona

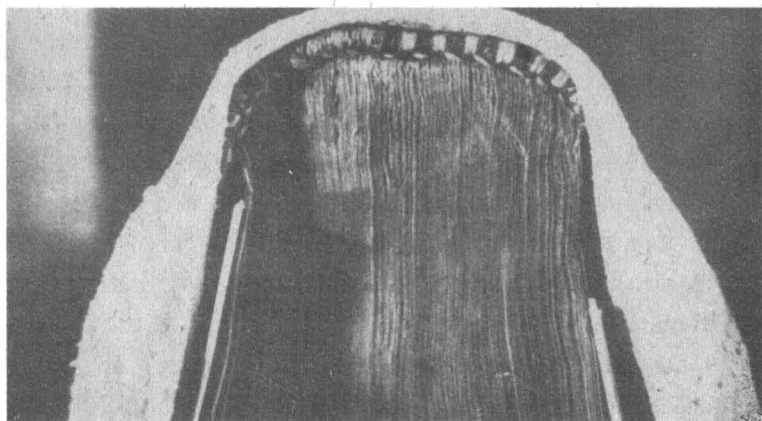

Fig. 7

capului și piciorului acestuia. S-au restaurat de asemenea capitalbandurile cu rol de protecție a extremităților corului interior, cu ață de culoarea celei originale, respectiv alb-verde. (Fig. 7, 8)

Singurele părți componente ale volumului care au fost înlocuite cu unele noi, la aceleași dimensiuni și grosime cu cele originale, au fost scoarțele, cele existente fiind irecuperabile.

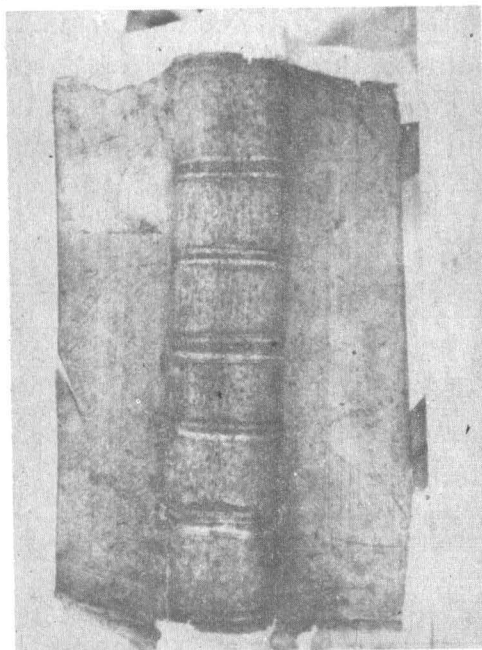

Fig. 8

După reancorarea capetelor nervurilor în scoarțele nou croite s-a recurs la reaplicarea învelitorilor de pergament și piele nou res-

taurate, la realizarea aînșlagurilor și la aplicarea forțașurilor originale restaurate. (Fig. 9)

Pentru colorarea perga-mentului nou folosit la com-pletarea zonelor lipsă din învelitoarea de pergament s-a folosit un pigment solubil în apă, special pentru colorarea pielii și pergamentului, prin tamponări ușoare și repetate, iar pentru colorarea pielii foloșită la completarea părșilor lipsă din învelitoarea de piele s-a folosit o soluție-lac (pro- dus Anglia) cu care s-a pen-sulat întreaga suprafață a în-velitorii de piele, aceasta având în același timp și rol de protecție.

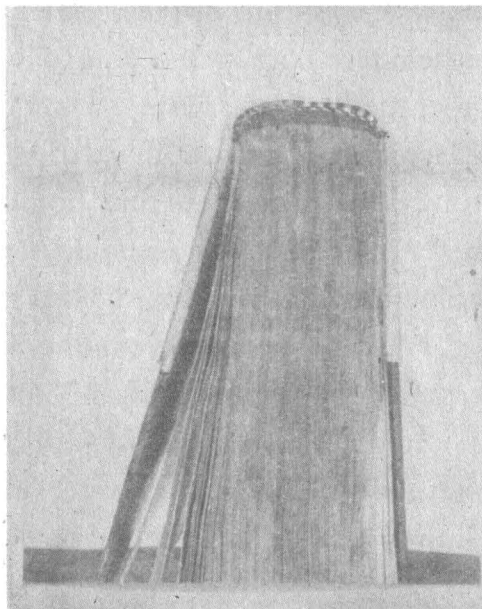

Fig. 9

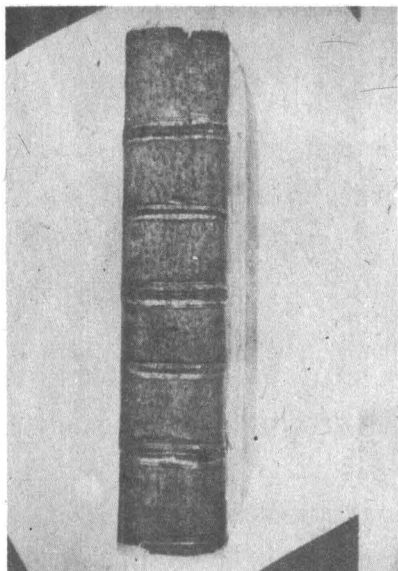

Fig. 10

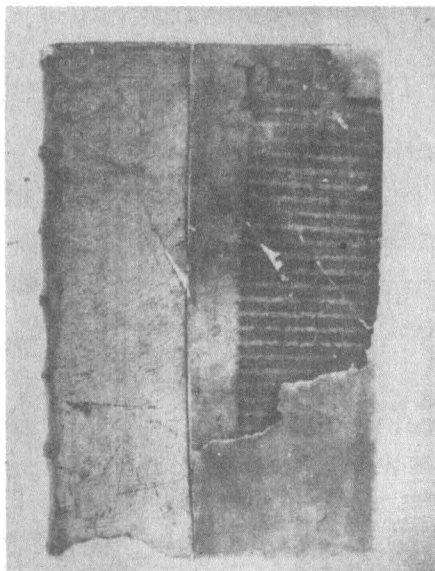

Fig. 11

Întrucât toate procesele de restaurare s-au efectuat fără a se desface cusătura originală, menționăm că volumul nu comportă o deschidere corectă, iar cotorul exterior al cărții, deși a fost emoliat în etape succesive, este extrem de rigidizat, fapt care nu permite o deschidere totală pe linia articulației externe, aceasta datorită faptului că s-a mers pe o linie dominantă în ultimii ani a procesului de restaurare și anume aceea de păstrare cât mai integră a originalului obiectului atât ca tehnică cât și ca aspect.

Acest procedeu presupune o durată mai mare a procesului de restaurare, dar are avantajul folosirii minimului de material.

Ca o concluzie, menționăm că cele de mai sus reflectă o anume metodologie de lucru în procesul de restaurare folosit pentru prima dată în țară asupra unei lucrări cu acest tip de legătură.

LISTA ILUSTRAȚIILOR

Fig. 1. Aspectul copertei I înainte de restaurare

Fig. 2. Aspectul cotorului exterior înainte de restaurare cu evidențierea degradării capișoanelor

Fig. 3. Evidențierea degradării scoarței I și a colțului inferior al primelor file

Fig. 4. Aspectul tranșei inferioare înainte de restaurare cu evidențierea deteriorării și detașării parțiale a capital-bandului, precum și a pierderilor de material produse în zona marginalelor învelitorii de piele a volumului

Fig. 5. Aspectul învelitorii de pergament de pe scoarța I după colorarea zonelor completate cu pergament nou aproape de culoarea dobândită în timp de pergamentul original

Fig. 6. Aspectul învelitorii de pergament de pe scoarța a II-a după colorarea zonelor completate cu pergament nou, aproape de culoarea dobândită în timp de pergamentul original

Fig. 7. Aspectul tranșei inferioare cu evidențierea reparării (recoaserii) capital-bandului

Fig. 8. Aspectul învelitorii de piele după completarea zonelor lipsă cu piele nouă

Fig. 9. Aspectul tranșei inferioare cu evidențierea realizării capșonului

Fig. 10. Aspectul cotorului exterior după restaurare

Fig. 11. Aspectul copertei I după restaurare

LA NOUVEAUTÉ DANS LA RESTAURATION D'UNE COUVERTURE DE LIVRE

RÉSUMÉ

L'article a comme sujet la restauration de la couverture du livre APOSTOLICAE HISTORIAE écrit par Cyprianus et Abdias et publié en 1540 à Basel. Le volume fait partie du fond des collections spéciales de la Bibliothèque Nationale de Bucarest.

La nouveauté dans la restauration de la couverture du livre réside de la difficulté de travailler sur une couverture de type mixte (le volume a été relié en cuir et avec de parchemin-manuscrit). La restauration a été réalisée sur le livre nondéplié, ce processus étant le premier dans les laboratoires de notre pays.

